

Ledare

Utbildning

En fri akademi har även ekonomiska fördelar

Att som Donald Trump attackera oberoende institutioner äventyrar inte bara viktiga principer, utan även samhällsekonomi, skriver Niclas Berggren. Hans forskning visar att akademisk frihet och oberoende domstolar samvarierar med högre produktivitet. di.se/debatt

Att stärka domstolarnas oberoende är viktigt av flera skäl.

Gunnar Strömmer m fl om att regeringen nu stärker svenskt lagstyre. dn.se/debatt

Blir Romina Pourmokhtari ny partiledare?

Foto: Jessica Gow/TT

Podd: Ledarredaktionen

Vem ska rädda Liberalerna?

Vem blir ny partiledare för Liberalerna efter Johan Pehrsons oväntade avgång? Och hur ska partiet klara sig kvar i riksdagen? Andreas Ericson diskuterar med Malin Lernfelt, Liberala Nyhetsbyrån, Sakine Madon, författare och tidigare politisk redaktör på UNT, och Andreas Johansson Heinö, Timbro förlag.

Ledare | Hybrit

Peter Wennblad: Det var olyckskorparna som hade rätt

Många har åsikter, och mest av alla tycker de som kan allra minst. Det nedsättande omdömet fälldes 2023 av LKAB:s vd Jan Moström i en numera beryktad paneldiskussion i SVT om de gröna industrisatsningarna i norra Sverige. Han underkände kritikerna av Hybrit, den statliga gruvjättens projekt för att i rasande hastighet och för hundratals miljarder kronor ställa om hela sin produktion från järnmalmsspellets till fossilfri järnsvamp. Den största företagsinvesteringen i svensk historia, som dessutom hade krävt hisnande mängder el.

Men hejklacken hade fel och olyckskorparna rätt. Om LKAB hade fullföljt sina planer hade det sannolikt slutat i katastrof. Den slutsatsen går att läsa mellan raderna i Riksrvisionens granskning av LKAB:s omställningsplaner, som publicerades på måndagen.

På punkt efter punkt bekräftar Riksrvisionen den kritik som framfördes av bland andra nationalekonomen Magnus Henrekson och i flera rapporter från tankesmedjan Skandinaviska Policyinstitutet.

Enligt Riksrvisionen underskattade – och underdrev – LKAB länge de tekniska, ekonomiska och politiska riskerna. Intäktskalkylerna var överoptimistiska och investeringskostnaderna för lågt skattade. Trots att omställningen till att producera järnsvamp med hjälp av vätgas står och faller med fortsatt billig el i

LKAB:s vd Jan Moström – gav kritikerna underkänt. Foto: Christine Ols-son/TT

norra Sverige, utgick LKAB länge från att företagets eget enorma elbehov inte skulle pressa upp priserna. De storslagna planerna på jättelika vätgaslager för att hantera svängningar i elpriset är, skriver Riksrvisionen, "ännu i en så pass tidig fas att det inte går att bedöma ekonomin eller genomförbarheten". Bolaget har inte kunnat visa några underlag för sina tvåsäkra och ofta upprepade påståenden om att snabb omställning är en förutsättning för framtida lönsamhet.

Tvärtom, menar Riksrvisionen, är det mycket som talar för motsatsen. Men LKAB investerade länge så mycket prestige och trovärdighet i projektet att det riskerade att bli styrande.

Sedan Riksrvisionen inledde sin granskning förra våren har LKAB fattat beslut om att

skjuta upp omställningen för verksamheten i Kiruna på obestämd tid. Och samma dag som granskningsrapporten släpptes, meddelade bolagets styrelseordförande Anders Borg att man kanske inte ens kommer att bygga den demonstrationsanläggning för fossilfri järnsvampstillverkning som har planerats i Gällivare. De politiska och ekonomiska osäkerheterna är fortfarande för stora, enligt Borg. "Det får ta den tid det tar. (...) Vi är inte ett bolag som har bråttom", var hans budskap i en intervju med Dagens Industri (28/4).

Det är onekligen ett annat och mer ödmjukt språkbruk från bolaget än tidigare. Just ordet "bråttom" har spelat en huvudroll i all kommunikation från LKAB sedan Hybritprojektet lanserades 2016. "Vi har en ambitiös tidsplan och det är kritiskt att vi ökar takten i omställningen", skrev vd:n Jan Moström i ett pressmeddelande när företaget 2023 lämnade in sin miljötillståndsansökan för demoanläggningen i Gällivare. Och rubriken på den famösa paneldiskussionen i SVT talade samma språk: Den gröna kapplöpningen.

Tack och lov sänkte LKAB farten innan företaget gick in i väggen. Omställning kan det fortfarande bli, men i en uthållig hastighet och under färre hysteriska hejrop.

Peter Wennblad är biträdande chef för ledarredaktionen. Läs fler av hans texter på SvD.se/av/peter-wennblad

DN:s Wolodarski har fel om Norge

Det var en megahändelse i Norge när statsminister Støre och finansminister (och tidigare Natos generalsekreterare) Stoltenberg förra veckan fick audiens hos kejsaren av Maga i Vita huset. Inför mötet var oron stor; i medier utfärdas varningar om att det kanske låg en politisk katastrof på lur – efteråt svallade i stället hyllningarna av den diplomatiska segern.

Trump prisdade Norge (*great*) och Støre (*great*) och betonade gemenskapen ("we are all great people").

I mediebruset spekulerades om att Norge till och med skulle kunna ta ledartröjan i Norden när det gäller relationerna till USA. De mest kritiska rösterna hördes från Rødt och

Socialistisk Venstreparti, som efterfrågade öppen kritik och bredare samtalspalett. SV klagade över "koseprat" (ungefär mysypis).

På den här sidan av kölen var upphetsningen betydligt mindre. Med ett undantag. DN:s Peter Wolodarski blev så till sig att rubriken på hans kommentar lød: "Norge borde skämmas – smickrar Trump i stället för att ge pengar till Ukraina".

Kanhända har Wolodarski sett för mycket på julfilmen Love Actually där Hugh Grant i rollen som premiärminister vid en presskonferens säger den amerikanske presidenten vid fotknölnarna. Verkligheten är emellertid inte lika enkel

och han brister i rollförståelsen mellan sin egen och Støres.

En instabil, aggressivt bekräftelseökande Trump, hans administrationen och den förda politiken framstår som en svart politisk fars. De besökande norrmännen hade dock knappast en önskan om en repris av scenerna med president Zelenskij i Vita huset.

I Wolodarskis skildring "nöjde sig (Støre) inte med att strö falkst smicker över Trumps 'fredsinitiativ' – som i praktiken är ett krav på att Ukraina ska kapitulera. När Putins anfallskrig kom på tal drogs han också farligt nära med i det moraliska likställandet mellan angripare och offer".

Orden som de facto fälldes var uppmaningen om "båda parter måste veta att de ska leverera – och de måste känna pressen att göra det". Wolodarski tolkar det som ett "uppenbart försök att ytterligare ställa sig in hos den amerikanske

värden". Men i verkligheten var det en indirekt kritik av Trump. I de så kallade fredsförhandlingarna har ju USA enbart satt press på en av parterna, Ukraina.

Det är dessutom skillnad mellan det som utspelas *on stage* och *off stage*. Bakom stängda dörrar var budskapet, enligt Støre, desto tydligare i fråga om att freden ska vara på Ukrainas premisser och att Norge står bakom Ukrainas territoriella suveränitet.

I mötet med Trump tog Støre och Stoltenberg fasta på det som är Norges intresse i fråga om Ukraina och det görs i samråd med den europeiska Ukrainakoalitionen. Vilket underströks av att den norska delegationen hade möten med Ukrainas premiärminister Sjmyhal före och efter sittningen i Ovals rummet. Även Natos generalsekreterare Rutte ankom pronto till den norska ambassaden för att informera sig om samtalen.

För Norge stod ytterligare två frågekomplex i förgrunden. Dels den tioprocentiga generella tull som Trump aviserat. Mötet gav en möjlighet att tala om dels det felaktiga beräkningsunderlaget, hur stora investeringar som Oljefonden har gjort i USA och dylikt. Dels de säkerhetspolitiska relationerna, med betoning av Norges betydelse för amerikansk säkerhet i Arktis. Och det är inte dåligt i det fall Trump fick en klar bild av den.

Kort sagt, tiraden i DN mot Norge var inte helt lysande.

Däremot håller jag med Wolodarski om att Norge – den ofrivilliga krigsprofitören – kan och bör visa Ukraina mer biståndsvillighet än vad man har gjort hittills. Men chefredaktörens eländesbeskrivning är lika missvisande som den norska regeringens självskrut över den egna förträffligheten.

Claes Arvidsson
ca@claesarvidsson.se